

VLAAMSE COMMISSIE ONROEREND ERFGOED

ADVIES VCOE 2017|012 VAN 16 FEBRUARI 2017

OVER DE VOORLOPIGE BESCHERMING ALS MONUMENT VAN DE SINT-JOZEFKAPEL MET OMMEGANG EN OORLOGSGEDENKTEKEN, GELEGEN TOEPKAPELSTRAAT IN BRAKEL (NEDERBRAKEL), NAAR AANLEIDING VAN DE ADVIESVRAAG VAN MINISTER GEERT BOURGEOIS VAN 19 JANUARI 2017

De Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed, rechtsgeldig samengesteld, brengt op 16 februari 2017 volgend advies uit:

1. De VCOE ontving op 19 januari 2017 een adviesvraag van Geert Bourgeois, minister-president van de Vlaamse Regering en minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed, over de voorlopige bescherming als monument van de Sint-Jozefkapel of Kapel van de Vrede met ommeegang en oorlogsgedenkteken in Nederbrakel. De commissie spreekt zich in voorliggend advies uit over de documenten in het kader van de voorlopige bescherming met name (a) het ministerieel besluit tot voorlopige bescherming, (b) de fotoregistratie, (c) het afbakeningsplan, (d) de lijst van cultuurgoederen en (e) het beschermingsvoorstel.

2. Alvorens in te gaan op de verschillende artikelen van het ministerieel besluit wenst de commissie een algemene bemerking te formuleren. De Sint-Jozefkapel werd in 1924 gebouwd als dankbetuiging omdat het dorp gespaard bleef van het oorlogsgeweld tijdens het eindoffensief van WO I. Uit het inhoudelijk dossier blijkt evenwel niet of het voorstel tot bescherming kadert binnen het thema WO I en de bijhorende oorlogsgedenkteken. Tevens ontbreekt een globaal beeld van de bewaarde representatieve neogotische kapellen in Vlaanderen in het dossier. Hierdoor is het moeilijk de Sint-Jozefkapel naar waarde te schatten. De commissie vraagt aldus de aanleiding voor de bescherming te verduidelijken en de erfgoedwaarde van de Sint-Jozefkapel te kaderen op Vlaams niveau.

3. Artikel 1 van het ministerieel besluit legt de voorlopige bescherming als monument vast van de Sint-Jozefkapel en verwijst tevens naar het afbakeningsplan, de uitgebreide fotoregistratie en de lijst van cultuurgoederen die als bijlagen bij het beschermingsbesluit werden gevoegd.

De commissie kan artikel 1 ondersteunen, maar wenst wel een opmerking te formuleren wat betreft de cultuurgoederen. In het inhoudelijk dossier worden de acht beelden die zijn opgenomen als cultuurgoederen nauwelijks beschreven of geëvalueerd. De cultuurgoederen worden wel duidelijk beschreven in de lijst met cultuurgoederen. Deze omvat tevens een uitgebreide motivatie voor hun bescherming. Het is positief dat daarbij aandacht is voor de waardeversterkende band tussen de cultuurgoederen en het monument, het samen voorkomen en hun historische verbondenheid. De commissie meent evenwel dat het waarderend onderzoek met betrekking tot de cultuurgoederen integraal deel moet uitmaken van het beschermingsvoorstel. De commissie vraagt het inhoudelijk dossier op dit punt aan te vullen.

De beelden en kaarsenhouders zijn volgens de bijgevoegde lijst van cultuurgoederen "kwaliteitsvolle en representatieve getuigen van de eind-19de- en begin-20ste-eeuwse religieuze beeldhouwkunst". Er is echter weinig informatie opgenomen over de kwaliteit van de gipsen beelden, alsook over wie de ontwerper zou zijn.

4. Artikel 2 van het ministerieel besluit verwijst naar de historische, architecturale, ruimtelijk-structurende en wetenschappelijke waarde die de bescherming als monument verantwoorden en beschrijft de erfgoedkenmerken en –elementen van de kapel en haar omgeving.

Het is onduidelijk in welke mate er effectief uitsluitel bestaat dat de kapel ontworpen is door Jules Coomans. Het inhoudelijk dossier (p. 13) stelt: *'Het ontwerp van de neogotische Kapel van de Vrede wordt toegeschreven aan de gereputeerde stadsarchitect van Ieper Jules Coomans die als neogotisch ontwerper en als voortrekker van een historiserende wederopbouw in Ieper grote naambekendheid genoot.'* Deze onderbouwing is alleszins onvoldoende om bij de aangehaalde architecturale waarde (p. 13/14) te kunnen spreken van een 'representatief voorbeeld' en 'betekenisvol ontwerp' binnen het oeuvre van Jules Coomans.

De commissie vraagt te overwegen de artistieke waarde van de Sint-Jozefkapel te erkennen. De commissie merkt op dat de religieuze inrichting van de kapel gelinkt kan worden aan een aantal ('niet onbelangrijke') kunstenaars en producenten van neogotische kunstobjecten. Zo wordt het H. Jozefglasraam en het bijhorend gevlochten traliwerk toegeschreven aan glazenier Coppejans uit Gent en de kruisweg in volkse neogotische stijl aan Parentini uit Brussel. De commissie vraagt aldus de te overwegen de artistieke waarde van de kapel op te nemen in artikel 2 van het beschermingsbesluit.

5. De beheersvisie is opgenomen in artikel 3 van het ministerieel besluit. De commissie stelt vast dat naast beheersdoelstellingen ook verplichtingen worden geformuleerd. De commissie wijst erop dat (beheers)doelstellingen per definitie uiting geven aan een 'streven' en aldus moeten omschrijven welk globaal toekomstbeeld men met een bescherming beoogt te bereiken. Een doelstelling kan volgens de commissie aldus nooit verplicht worden gemaakt. De commissie vraagt daarom de verplichtingen te herformuleren en in te schrijven in de beheersdoelstellingen voor het monument.
6. Artikel 4 van het ministerieel besluit formuleert de voorschriften voor instandhouding en onderhoud van het te beschermen monument. Naast de vier generieke voorschriften wordt tevens het passend beheer van de schrale graslanden vooropgesteld.
7. Artikel 5 somt de toelatingsplichtige handelingen op. Deze worden onderverdeeld in toelatingsplichten voor het monument en toelatingsplichten voor het interieur en de cultuurgoederen. De commissie stelt vast dat toelatingsplicht 6° i) betrekking heeft op het wijzigen van de aanleg van historische tuinen en parken. Op basis van het inhoudelijk dossier blijkt evenwel niet dat het kapelhof een historisch park of tuin betreft. De commissie vraagt daarom deze toelatingsplicht te schrappen. Wat betreft toelatingsplicht 6° d) het wijzigen van de groeiplaats en groeivorm van bomen en struiken, merkt de commissie op dat beplantingen op het kapelhof doorheen de tijd meermaals gewijzigd zijn. De huidige bomen en struiken zijn bovendien grotendeels van recente datum. De commissie vraagt daarom meer flexibiliteit inzake de groenaanleg mogelijk te maken. De commissie suggereert de toelatingsplicht te herformuleren zodat deze enkel van toepassing is op de meest waardevolle en beeldbepalende beplantingen.
8. Op basis van bovenstaande argumentatie en opmerkingen geeft de commissie een voorwaardelijk gunstig advies voor de voorlopige bescherming als monument van de Sint-Jozefkapel met ommegang en oorlogsgedenkteken in Nederbrakel. De commissie vraagt:
 - de aanleiding voor de bescherming te verduidelijken en de erfgoedwaarde van de Sint-Jozefkapel te kaderen op Vlaams niveau (par.2);
 - het waarderend onderzoek inzake de cultuurgoederen transparant te maken in het inhoudelijk dossier (par. 3);
 - de architecturale waarde van het monument te nuanceren (par. 4);
 - de artistieke waarde van het monument op te nemen in het beschermingsbesluit (par. 4);

- de verplichtingen opgenomen bij de beheersvisie te herformuleren en in te schrijven in de beheersdoelstellingen voor het monument (par. 5);
- toelatingsplichten 6° i) en 6° d) aan te passen (par. 7).

Namens de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed,

Michiel Deweydt
Voorzitter